

Kettly Mars

Wrede seizoenen

Vertaald uit het Frans door
Marianne Kaas

DE GEUS – OXFAM NOVIB

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds

Oorspronkelijke titel *Saisons sauvages*, verschenen bij Mercure de France

Oorspronkelijke tekst © Mercure de France, 2010

Nederlandse vertaling © Marianne Kaas en De Geus BV, Breda 2011

Publicatie in samenwerking met Oxfam Novib

Omslagontwerp Mijke Wondergem

Omslagillustratie © plainpicture/Johner

ISBN 978 90 445 1752 1

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV,
Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl.

Wilt u het gratis magazine *Geuzennieuws* met informatie over onze
nieuwe uitgaven ontvangen, ga dan naar www.degeus.nl en meld u aan.

I

Hoelang zal mijn geduld nog op de proef worden gesteld? Al bijna twee uur wacht ik erop om te worden binnengelaten. Opstaan en weglopen, dat is simpelweg uitgesloten, want van de beschikking over mijn eigen leven heb ik welbewust afstand gedaan. Vanaf het moment dat ik een voet over de drempel van dit gebouw heb gezet, worden mijn tijd, mijn stemming en mijn leven bepaald door de willekeur van de staatssecretaris. Nu Zijne Excellentie er nadat ik talloze stappen heb ondernomen en na vele momenten van valse hoop uiteindelijk goedgunstig in heeft toegestemd me te ontvangen, kan er geen sprake van zijn dat ik toegeef aan mijn steeds sterker wordende wens om me uit de voeten te maken, weg uit deze wachtkamer van het ministerieel paleis.

Ik wil zo snel mogelijk terug naar huis. Even voordat ik de deur uit ging heb ik bij toeval een dagboek gevonden dat Daniel bijhield. Het lag in de dubbele bodem van een hoeden-doos die helemaal boven in een kast stond, in zijn werkkamer. Ik was op een stoel geklommen en doorzocht de planken omdat ik een sleutel kwijt was, toen de doos op de grond viel en zijn geheim prijsgaf. Even stond ik met het dagboek in mijn handen, niet-begrijpend. Het maakte me een beetje angstig, alsof een indringer zich toegang had verschaft tot mijn innerlijk. Instinctief keek ik achter me, om te zien of iemand me gadesloeg. Haastig ging ik met mijn duim langs de in Daniels handschrift dichtbeschreven pagina's. Het waren er maar een stuk of twintig. Zijn eerste aantekeningen dateren van afgelopen oktober. Al negen maanden, en ik wist van niets.

Het is warm, ondanks de ventilator aan het plafond die de lucht in beweging brengt. Bijna alle ambtenaren van het ministerie zijn al weg. Ook de secretaresse van de staatssecretaris maakt aanstalten om te vertrekken. Ze kijkt naar me met een ondoorgrondelijke blik terwijl ze haar schrijfmachine afdekt en zegt dat ik gerust kan zijn, ik zal de staatssecretaris te spreken krijgen. Precies twee maanden en een dag zit Daniel nu vast. Wenceslas Lamy en Hubert André, twee collega's van de krant en eveneens leden van de UCH¹, zijn op dezelfde dag als hij gevangengezet. Michel-Ange Lefèvre, de secretaris-generaal van de partij, is ondergedoken. Er zal geen proces volgen, geen vonnis, geen veroordeling. Daniel zal vrijkomen, of hij zal worden geëxecuteerd nadat hij eerst is gemarteld en ze hem hebben laten verkommeren in zijn cel. In het tweede geval zal ik niet weten op welke dag hij is gestorven en niet in welk massagraf ze zijn lichaam hebben geworpen. Justitie heeft geen tijd voor de communisten die verwickeld zijn in hun theorieën en hun vreedzame strijd. Ze zijn schadelijke insecten die door de dictatuur worden vermorzeld. Op de anderen, de *kamoken*, de rebellen die trachten het regime van François Duvalier omver te werpen of degenen die een staatsgreep beramen, wordt meedogenloos gejaagd, ze worden verscheurd door de menigte of op het plein in het openbaar terechtgesteld. Wie het zwaard grijpt ... Hun opgezwollen dode lichamen blijven soms dagen achtereen liggen, prooi voor de vliegen en de gefascineerde en doodsbange nieuwsgierigen. Maar om hen kan op zijn minst worden gerouwd. De onzekerheid over iemands dood, dat is het ergst, het wachten, als een wond die niet heelt en waaruit het leven wegvloeit, druppelsgewijs. Sommige verwanten en vrienden menen dat

---

1 Union des Communistes Haïtiens.

Daniel er verkeerd aan doet de regering te provoceren in zijn artikelen, waarin hij de schendingen van de grondwet en de totale minachting voor de rechten van de burgers aan de kaak stelt. Ook verwijten ze hem gevaarlijke communistische opvattingen te propageren. Misschien hebben ze gelijk. Maar tegenwoordig heb ik geen tijd om te denken. Ik moet op alle deuren bonzen, overal aanbellen, mijn trots en mijn angst aan de kant zetten om hem uit de gevangenis te krijgen. Om te smeken hem vrij te laten, zodat hij kan terugkeren naar zijn twee kinderen. Het lijkt ongelooflijk, maar soms voltrekt zich dat wonder. Ik zal wachten. Twee uur, vier uur nog als het moet.

Ik heb niets van Daniel gehoord. Ze hebben tegen me gezegd dat hij nog in leven is. 'Ze', dat is iedereen die maar een korreltje informatie, een sprankje hoop verschaft. 'Ze', dat is een kennis van wie de neef die in Fort-Dimanche gevangenzit erin geslaagd zou zijn een briefje naar buiten te smokkelen met de namen van enkele overlevenden. Dat is al een week geleden. 'Ze', dat is een tuinman van de gevangenis, de neef van de man van mijn dienstmeisje, volgens hem verblijft Daniel in de rechtervleugel van het gebouw, in een cel waar zes mannen om de beurt slapen op het enige bed dat er staat. Voor elk bericht moet worden betaald, contant, of met slapeloosheid.

De staatssecretaris laat me zelf binnen in zijn werkkamer. Met een bij de deur overvalt de kou me. In dit vertrek is de temperatuur zeker vijf graden lager dan in de wachtkamer. Hoe kan iemand leven in zo'n ijzige omgeving? Het meubilair is log en onpersoonlijk. Overal hout, massief en donker. Er heerst een zorgvuldige orde. Een neonlamp werpt een schelle cirkel licht op een hoek van het bureau. De handpalm van de staatssecretaris is ijskoud en droog, zijn handdruk zonder warmte. Hij draagt een donkerblauw driedelig pak, een wit overhemd en een rode das, niets bijzonders. Hij is wat langer dan gemiddeld, zijn diepzwarte huid verhult zijn leeftijd. Tussen de veertig en de vijftig, lijkt me. Bolle ogen achter dikke brillenglazen, gewelfde lippen, een stevige neus waarvan de neusgaten naar me kijken als een tweede paar uitdrukkingloze ogen. Zijn wollige haar begint grijs te worden aan de slapen. Een gezicht zonder een greintje schoonheid dat niets van zijn geheim prijsgeeft. Onder zijn jasje een vermoeden van corpulentie. Plotseling voel ik een heftige aandrang om te plassen, ongetwijfeld door de kou. Toen ze wegging heeft de secretaresse de deur van de wc van de wachtkamer op slot gedaan, ik houd het al een hele poos op.

‘Gaat u zitten ... mevrouw Leroy.’

‘Dank u ... Excellentie.’

Een moment verstrijkt. Ik wacht tot de staatssecretaris het woord tot me zal richten. Hij lijkt geen haast te hebben. Tersluiks kijkt hij naar me, waarbij er een vreemde uitdrukking op zijn gezicht verschijnt, alsof hij een spook heeft gezien,

maar hij herstelt zich meteen. Daarna meende ik om zijn lippen de huivering van een glimlach te zien. Nu ik op mijn bilzen zit, is de druk op mijn blaas nog pijnlijker. Ik richt me wat op zodat het gewicht van mijn lichaam meer op mijn dijen komt te rusten.

‘Ik ... ik werd met spoed ontboden door de president van de Republiek ...’

Eigenlijk praat hij tegen me op een toon alsof hij het over het weer heeft. Ik vermoed dat die mededeling fungeert als verontschuldiging voor het feit dat ik vier uur en tien minuten heb moeten wachten. Maar ik weet wel beter. Die opzettelijke en weloverwogen wachttijd maakt onmiskenbaar duidelijk hoe het scenario zal zijn. Hij heeft me in zijn greep. Zijn macht kan me maken of breken. Ik verkeer in de slechtst denkbare positie waarin een burger van dit land zich kan bevinden: doelwit van de legitieme woede van het absolute gezag dat wordt geprovoceerd, oproeiend tegen de stroom van de ‘revolutie die bezig is zich te voltrekken’, in het kamp van de verraders van de goede zaak. Rechts achter de fauteuil van de staatssecretaris is een deur. Via die deur gaat hij ongetwijfeld het ministerieel paleis in en uit zonder te worden gezien door de bonte menigte die de godganse dag voor zijn werkkamer rondhangt. De deur links van me moet de deur van een wc zijn. De staatssecretaris haalt een notitieboekje en een vulpen tevoorschijn uit een van de laden van zijn bureau. Hij houdt me nauwlettend in de gaten zonder de indruk te wekken dat hij naar me kijkt. Ik speel hetzelfde spel.

‘Hm ... ik heb erin toegestemd u hier te ontvangen, mevrouw, op voorspraak van mijn vriend, dokter Xavier.’ De staatssecretaris laat even een stilte vallen. ‘Een voortreffelijk internist, dokter Xavier’, zegt hij op vertrouwelijke toon. ‘Een man aan wie ik veel te danken heb, heel veel ... hij heeft me het leven gered. Doorgaans bereiken me dit soort ... klachten

niet. Maar, bij uitzondering ... Naam en voornaam van uw ... echtgenoot?’

Zijn toon verandert. De zweem van zachtheid in zijn stem beangstigt me. Mijn hart wil zich een doorgang forceren en uit mijn borst springen.

‘Daniel ... Leroy’, zeg ik, op fluisterton.

‘Leeftijd?’

‘Negenendertig jaar.’

‘Beroep?’

‘Hoogleraar filosofie, rechten ... en geschiedenis.’

‘En verder?’ vraagt de staatssecretaris terwijl hij een wenkbrauw optrekt. Zijn stem wordt hard. Voor het eerst sinds ik in het vertrek ben zoekt hij mijn blik.

Ik begin een idee te krijgen van het bijzondere vermogen van de staatssecretaris om op verwarrende wijze van gespreksonderwerp en van toon te veranderen. Als een hardloper die zich al zigzaggend voortbeweegt. Vast een tot tweede natuur geworden verhoortechniek. In feite weet hij alles van Daniel. Zijn leeftijd, zijn verwanten, zijn financiële situatie, zijn leerstoelen aan de universiteit, zijn krantenartikelen waarin hij zich kritisch uitlaat over de regering, de kleur van zijn huid, onze trouwdag, de voornamen van onze kinderen, alles. Het is zijn werk om alles te weten van alle Daniels die zand in de geoliede machtsmachine gooien, en om hen monddood te maken.

‘Journalist ...’ voeg ik eraan toe, en mijn stem klinkt nu zwak.

‘Hoofdredacteur van *Le Témoin*, de krant van de oppositie, en tweede man van de UCH’, vult de staatssecretaris aan, onbewogen.

Een golf van pijn martelt mijn onderbuik. Mijn blaas houdt het niet langer. Maar ik durf de staatssecretaris niet te vragen of ik zijn privétoilet mag gebruiken. Ik durf hem er niet aan te herinneren dat ik een lichaam heb, urinewegen, een vulva.

Misschien zou hij het ruisen van de straal urine kunnen horen. Ik wil niet dat hij me zo voor zich ziet, kwetsbaar en naakt, in het vertrek vlak naast dat van hem. Op dat moment zou ik die functie van mijn vrouw-zijn ervaren als een zwakte, een tegen mijn eigen lichaam gerichte bedreiging. Ik had niet alléén naar deze audiëntie moeten gaan. Ondanks de aircro wordt mijn voorhoofd klam. Dokter Xavier heeft me aangeraden niemand mee te nemen en mijn poging zo veel mogelijk geheim te houden. Alles wat de politieke gevangenen betreft moet met de grootst mogelijke discretie worden behandeld.

‘Hoelang is uw echtgenoot al ... vermist?’

‘Twee maanden en een dag.’

Maar, had ik erbij willen zeggen, het is de staatssecretaris niet onbekend dat Daniel niet vermist is, dat hij door drie mannen is weggevoerd toen hij bij het vallen van de nacht thuiskwam, dat ze halsoverkop in onze auto zijn gestapt, die nog altijd niet is teruggevonden. Er zouden getuigen geweest zijn van het voorval, maar er zal geen onderzoek worden ingesteld en niemand zal getuigen. De staatssecretaris legt de pen neer, hij leunt behaaglijk tegen de rugleuning van zijn fauteuil en zucht. Ik ben elk besef van tijd kwijt. Buiten moet het welhaast nacht zijn. De kinderen wachten op me. Sinds de arrestatie van Daniel doorlopen ze de leerschool van de angst, ze worden groot vóór hun tijd. Alleen dokter Xavier weet waar ik op dit moment ben. Mijn bekkenspijeren doen pijn, zo hard span ik ze aan om het vocht tegen te houden dat zich een uitweg zoekt uit mijn lichaam.

‘Weet u waar uw echtgenoot zich op het ogenblik bevindt, mevrouw?’

Opnieuw klinkt de stem van de staatssecretaris zacht en ernstig.

‘Nee ... Excellentie.’

‘U liegt, mevrouw!’ De staatssecretaris glimlacht en zijn

neus gaat naar beneden tot op zijn bovenlip. Hij toont zijn grote, regelmatige en hagelwitte tanden. Een wrede glimlach die dat gezicht zonder charme een zekere schoonheid verleent.

Mijn hart gaat als een razende tekeer. Ik voel me als een kind dat er op heterdaad op wordt betrapt iets achter te houden. Wat moet ik doen? Ik moet hem de waarheid zeggen. Een andere weg is er niet.

‘Het punt is ... ik kan niet afgaan op het gerucht dat de ronde doet, Excellentie.’

‘En wat houdt dat gerucht in, mevrouw?’

‘Dat Daniel ... dat mijn man zich bevindt in Fort-Dimanche.’

‘In Fort-Dimanche ... uiteraard’, brengt de staatssecretaris uit, met een diepe zucht. Hij laat het tot zich doordringen. ‘Ziet u, mevrouw, geruchten, in ons land, zijn een tweesnijdend zwaard, een meedogenloos wapen. Het bevrijdt en veroordeelt. Het kost u geld. Het kan geluk brengen, maar nooit voor lang. Het maakt kwetsbaar. Waar woont u?’ Zijn stem klinkt weer neutraal.

‘Rue des Cigales 16 ...’

‘Bent u met uw auto gekomen?’

‘Nee ... met een taxi ... We weten nog steeds niet waar de auto van mijn ...’

‘Ja ja, ik begrijp het!’ valt de staatssecretaris me geërgerd in de rede.

Met een onopvallend gebaar drukt hij op een onder de tafel vóór hem aangebrachte knop en ergens ver weg in het ministerie klinkt een bel. Een paar seconden daarna gaat de deur achter de fauteuil open en er verschijnt een lange, slanke jongeman met een rode gelaatskleur, een *grimaud*¹ met opval-

---

¹ Voor de Aantekeningen bij de vertaling zie p. 281.